

γουδί

Τετάρτη, 24 Απριλίου 2013

Σημασία:

- γουδί (το) (γουδ-ιού | -ιών| το κοίλο σκεύος **μαγειρικής**, της **ζαχαροπλαστικής** ή και της φαρμακευτικής από ανθεκτικό υλικό (συνήθως ξύλο ή μέταλλο), που χρησιμεύει για το κοπάνισμα υλικών πριν από τη μαγειρική ή ζαχαροπλαστική ή φαρμακευτική χρήση τους.

Συνώνυμο

- **Όλμος**, **χαβάνι**, **μπομπάρδα**, **μορτάρι**, **μάκτρα**
- Στην ποντική διάλεκτο λέγεται **λουμί** (αναγραμματισμός του ολμί< ολμίον < όλμος) απ' όπου και το επώνυμο **Λουμίδης**.

όλμος

A. a round smooth stone

(περιφερής λίθος μάρμαρος, Hsch.), “χεῖρας ἀπό ξιφεῖ τμήξας ἀπό τ’ αὐχένα κόψας, ὄλμον δ’ ὡς ἔσσενε κυλίνδεσθαι δι’ ὀμίλου” II.11.147 (from which passage it was taken to signify the human trunk, Poll.2.162, EM460.17).

II. later, any cylindrical or bowl-shaped body :

1. mortar, Hes.Op.423, Hdt.1.200, IG22.1126.24, 12(5).872.82(Tenos, iii B. C.), PLille9.9 (iii B. C.), etc. Όλμος, ομαδικο πυροβόλο οπλο μεγαλου διαμετρηματος ειδικο για επισκηπτικες βολες.

2. kneading trough, Ar.V.201,238.

3. τρύπιο καθισμα επι του οποιου προφήτευε η Πυθία.Απο εδῶ η παροιμία , “έν ὄλμῳ κοιμᾶσθαι” Plu.Pron.2.14 ; και “έν ὄλμῳ εὐνάσω” Zen.3.63 ; Ομοιόμορφο : το καθοικι, δοχείον νυκτός. τοῦ τοίχου τὸ μέρος τοῦ κατὰ τὸν ὄλμον (στο ναό του Αμφιαράου στη Ραμνούντα), “Εφ.Αρχ.” 1909.271.

b. υποστηριγμα, “καθίσας τὸν ἄνθρωπον ὀκλὰξ ἐπὶ ὄλμων δύο” Hr.Haem.4.

4. σκεύος για ποτο Menesth.1.

5. επιστόμιο φλάουτου, αυλού, Eur.267, cf. Poll.4.70, and v. ὑφόλμιον 11.

6. dial, “ὄλμου τοῦ λιθίνου ὃς ἐκάλετο Ἑλληνιστὶ [γν] ὤμων” PHib.1.27.26 (iii B. C.).

7. λιθοι που εχρησιμοποιουνταν ως ζυγια, σταθμά , Παροιμία. “ὄλμος ὑπὲρ κεφαλῆς” Lib.Ep.473.3.

Το υφόλμιον ήταν υπόθημα, η βάση, που εβαζαν κατω από το γουδί προαφανώς για να μην κουνιέται,

**XXI. Τὸ ὑπόθημα τοῦ ὄλμου, ὙΦΟΛΜΙΟΝ, ὡς Ἀριστοφάνης ἐν Ἀναγύρῳ λέγει.
Pollux x. 114.**

μάκτρα, ή,

σκάφη ζυμώματος, kneading-trough,

Αριστοφάνους **Βάτραχοι**.1159, του ιδίου **Πλουτος** 545,

Και σε αποσπασμα του Ερμιππου 57 αναφέρεται **λιθίνη μάκτρα**.

Ο Ξενοφων στον Οικονομικο του ονομαζει συλῆβδην τα εργαλεια του ζυμώματος «**τα αμφι μάκτρας**»

II. Μπανιέρα bathing-tub, μόνο με την νεότερη μορφή **μάκτρα**

III. Φαρμακευτικο γουδι . mortar for rouding drugs, Nic.Th.708.

Το παρομοιο **μακτρον** είναι υφασμα, πετσετα . Πβλ. ρινομακτρον, ποδομακτρον.

ολμίσκος = το θηλυκό μέρος του [γυγγλύμου](#), του μεντεσέ, του ρεζέ μιας πορτας. Λόγω του σχήματος

Σημ. Ο **μόρτης** δεν σχετιζεται με το μορτάρι. Βλ. λ. στο [Υπογλώσσιο 52](#).

Εγκυκλοπαιδικά

Αφ' εαυτού το γουδί είναι άχρηστο εάν δεν συνοδεύεται από τον **κόπανο**. Ο **κόπανος** συντρίβει και κονιορτοποιεί τα υλικά μέσα στο γουδί. Η **κόπανος** είναι ένα βαρύ και σκληρό ξύλο, ή μέταλλο, ή πέτρα (ο αρχαίος **ύπερος**) άνευ ιδιαίτερης ευφυούς κατασκευής ή μηχανισμού. Να γιατί μεταφορικώς ονομάζουμε **κόπανο** κάποιον **ηλίθιο**.

Δεν γνωρίζω τι διαφέρει το γουδοχέρι από τον **κόπανο**.

Το γουδοχέρι πάντως δεν περιγράφει ικανοποιητικά τον κόπανο γιατί δεν είναι χέρι (λαβή, κώπη) του γουδιού αλλά συμπληρωματικό απαραίτητο εξάρτημα.

Ο κόπανος δημιούργησε το ρήμα **κοπανῶ** και την ενέργεια η **κοπανιά** (κτυπημα) . Στο κρητικό ιδίωμα η **κοπανιά** είναι συνώνυμο του **φορά**. Μια κοπανιά = μια φορά.

Στην οικιακή σκευοθήκη το γουδι είναι απαραίτητο για την παρασκευή της **αλιάδας** ή **σκορδαλιάς**. Είναι ξύλινο από σκληρο ξυλο. Κατασκευάζεται στον τόρνο.

Ένα άλλο , από μπρούντζο, χρησιμοποιείται για σκληρούς (και ξηρούς) καρπούς όπως: καρύδια, αμύγδαλα, φουντούκια . Λόγω της σκληρότητας που απαιτείται για να σπάσουν τέτοιοι καρποί προέκυψε και η φράση "η μαλακία σου σπάει καρύδια".

Ετυμολογία:

γουδί

Από το αρχαιο ιγδισ> υποκοριστικον ιγδιον > γιδιον> γουδιον> γουδί

κόπανος

Από το αρχ ελλ ρήμα κόπτω = κόβω αλλά και κτυπώ.

Παράγωγα

Κοπανίζω

Κτυπώ με τον κόπανο κάτι μέσα στο γουδί . Η κοπανώ ή κοπανάω ή κοπανίζω

Μεταφορικά: κτυπώ κάτι μονοτονα (βλ. Φράσεις)

Κτυπώ απαξ αλλά δυνατά κάτι (το γουδί δεν είναι απαραίτητο): του κοπανησα μια μπουλιά.

Στην φράση "την κοπάνισα" εννοούμε την πορτα. Δηλαδή εφυγα. Αργότερα πήρε το νοημα διεφυγα κρυφά, χωρίς να με αντιληφθούν (και χωρίς βεβαια να κοπανίσω την πορτα, αθορύβως).

Πβλ .Τραγουδακι

Απότομα, μου την κοπάνισες αποτομα

Δεν μου ξηγήθηκες φιλότιμα

Και πήρες δρόμο μια βραδυά.

Φραση: πρεπει να το πιεις **μονοκοπανιά**. Απνευστι, μια και κατω, ασπρο πατο.

Άλλα παράγωγα

Κοπετός = κτύπημα του στήθους, μοιρολογι, θρηνωδια ΦΡ. Εγινε θρήνος και κοπετός μετά τα νέα.

Ξενόγλωσσα

Ιταλικά mortaio

Από το Λατινικό Lat. Mortarium συγγενές με το MARTUS και MARTULUS σφυρί

Αγγλικά mortar

Γαλλικά mortier

Εικόνες

Βλ. και ολμος, χαβάνι, βομβαρδα (ΑΣ5 Καράβι)

Φράσεις

κοπάνισε στο γουδί το σκόρδο για τη σκορδαλιά
κυριολεξία.

Αυτός, εκεί : το γουδι το γουδοχέρι και τον κοπανο στο χέρι.

Όπως «Αυτός το χαβά του (τον σκοπό του)» ή «το βιολί του» .

Τι μου κοπανάς εκεί περα.

Τι μου επαναλαμβάνεις ανοήτως. Αναλογα «τι μου τσαμπουνάς» .

Η μονοτονία είναι χαρακτηριστικά του κόπανου και της τσαμπούνας.

Βλ. ΑΣ5 Μπουρού- τσαμπούνα.

Άλλες φράσεις με σύνθετα

Ψωλοκοπανάω

Περνάω την ώρα μου χαζολογώντας, επιδίδομαι στο ευγενές άθλημα του αυνανισμού, μεταφορικός βεβαίως και ουχί κυριολεκτικός.

Συνώνυμο: κωλοβαράω.

Slang

Τοπωνύμια

Γουδί

Σωστότερο **Γουδή** από τα κτήματα κάποιου Γουδή στην συμβολή των οδών Κατεχάκη και Μεσογείων.

Από την δίκη των έξη μεχρι την δικη του Μπελογιάννη ήταν τόπος εκτελέσεων δια τυφεκισμού.

ΦΡ. Οι προδότες στο Γουδί. Δηλ. πρέπει να εκτελεσθούν.

Ποίηση

Πβ. Σκωπτικό Δημοτικό τραγούδι ΗΧΗΤΙΚΟ

- **Πως το τρίβουν το πιπερι** του διαόλου οι καλογέροι;

- **Με τον κόπανο το τρίβουν και το διπλοκοπανίζουν**

Επειδή το τραγούδι συνοδεύεται και με χειρονομίες, το γουδί κρατιέται ανάμεσα στα σκέλη και ο κόπανος κινείται μονότονα και παλινδρομικά, αποτελεί σαφή υπαινιγμό για την συνήθεια του αυνανισμού, που είναι de facto διαδεδομένη στους καλογέρους. Βλ. και [Ψωλοκοπανάω](#)
Πάντως κόπανος, κατά συνεκδοχήν (εκ του μέρους το όλον), λεγεται το σήμαντρο, στη μοναστηριακη ορολογία.

Copyright© 2012 by Aris Stougiannidis